

GENEVIEVE TABOIS: CHANTAGE A LA GUERRE (Alcan, Paris, 1938.)

A könyv a legutolsó évtized nagy külpolitikai összefüggéseinek a vázlatja. Elmondja, hogy Franco Gibraltár ellen irányuló felvonulása tulajdonképpen szárnyvállalkozása az angol világbirodalom ellen intézett rohamnak s hogy ennek az akciónak a másik szárnya a japánok kínai vállalkozása. Ami térbelileg a gyengék koalíciója, az időbelileg az engedékenységek sorozata. Ebben az európai válságban, ellenére minden külső meglepetésnek, semmi sem történt váratlanul. A fasiszta nagyhatalmak részéről minden gondos előkészítés után történt, a demokrácia részéről viszont minden elkövetett hiba újabbat termelt ki.

Szerző a szervezett regresszió eljárását a háborúval fenyegetődő zsarolás módszerének nevezi. „Mennyi győzelmet vívtak ki minden kockázat és harc nélkül a demokráciák ellenére!” — írja. „Ha a háború esetleg nem fizetődik ki, egészen bizonyos, hogy kifizetődik a háborúval való fenyegetődés”.

Az európai békerendszert négy esemény zúzta darabokra: az olasz imperializmus ujjászületése; a kollektív biztonság csődje az abessziniai háborúban; a nyugati hatalmak tehetetlensége a Rajna vidék katonai megszállása idején; a Róma-Berlin-tengely kialakulása. Ez a négy szakasz pontosan összetartozik s lényegében: felvonulás Európa ellen. Kezdődik az olasz rendszer etablirozódása után. „Én nem népszövetségi, hanem Népszövetség elleni delegátus vagyok”, — dicsekedett már tizenöt évvel ezelőtt *Coppola* olasz diplomata. „Olaszország egy gyarmatbirodalmat nyerhet, Franciaország egy gyarmatbirodalmat veszíthet el” — írta az olasz sajtó már 1926-ban. Mussolini eredetileg ellenezte a Locarno-egyezményt, *Scialoja* és *Pilotti* azonban meggyőzték, hogy hasznos az egyezményben való részvétel, mert ezáltal Itália döntőbírói szerephez juthat Európában s mint nagyhatalom Angliával kerül egy sorba. Ezért az olasz Locarno-egyezmény kezdettől fogva kétértelmű.

A Spanyolországért folyó harcot Itália már 1926-ban megkezdte az első madridi paktummal. Már ekkor a Baleári-szigetek érdekelték. „A Baleári-szigetek — mondotta *Grandi* 1928-ban, aki akkor külügyminiszter volt — arra hivatottak, hogy a nyugat Földközi-tenger előretolt flottabázisai legyenek konfliktus esetén.” 1931-ben, a spanyol köztársaság kikiáltását Róma kihívásnak és külpolitikai vereségnek tekintette. 1934-ben titkos szerződést kötött Róma a spanyol jobboldallal s ez a szerződés Olaszország segítségét ígerte a spanyol köztársaság megbuktatására és a királyság helyreállítására. Ha Mussolini 1928-ban az 1935-ben kitörő háborúról beszélt, úgy akkor nem a próféta, hanem a pontos számító szólt belőle. A nyugati hatalmak külpolitikája már ekkor nem vállalkozott semmire, ami árt az olasz fasizmusnak. Mussolini az európai konzervatívok nagy csábítója lett. Poincaré, az erős ember, minden további nélkül engedte, hogy olasz hadihajók bombázzák Korfu szigetét; Barrére, mint római követ rokonszenvenvel kísérte Mussolini hatalomra kuszását. Austen Chamberlain 1925-ben kerülte az új olasz rendszer minden megingatását. Az új olasz rendszer a nyugati konzervatív demokráciák becsült enfant terribleje lett. Addis-Abeba felé a menet, gondos katonai és diplomáciai előkészítés után elindulhatott.

„Félre a hagyományokkal” — így jellemzi szerző a Laval-korszakot. Új tényező lépett fel a francia politikában: a jobboldallal való meg egyezés politikája. A háborútól való félelmet egész az olaszokkal való megegyezésig kiaknázták s automatikusan a Németországgal való megegyezési készséghez jutottak el. Megkonstruálták a „józan értelmű átlag francia” fogalmát, aki visszautasítja Barthou politikáját. Ebben a

légkörben Németország nemcsak megszerzi a Saar-vidéket, hanem Franciaország oda is adja. Petain marsall a Diadalív alatt azt mondta Maurin tábornok hadügyminiszternek: „A Saar-vidéki népszavazás ügyében úgy cselekedjünk, nehogy egy új Elzász keletkezzék.“ S a német sajtó a kardcsörgető francia militarizmusról beszélt.

Laval a francia-szovjet egyezményt csak kényszeredetten írta alá. Moszkvából való visszatérésekor Varsóban Göringgel tárgyalt s az érveit nem igen utasította vissza. Mussolini azután Rómában diplomáciailag mindent kivett belőle. Megtudta, hogy ameddig Laval a francia külügyminiszter, addig az abessziniai akciónak nem lesz akadálya. És azután döntött is. A francia jobboldalt és centrumot, korántsem Laval intenciói ellenére, a szankciók ellen mobilizálták. A francia nagypolgárság nem látta a pillanat fontosságát. Angliát elriasztották, a szankciókat szabotálták; a kollektív biztonság és a nemzetközi jog apparátusa felmondta a szolgálatot, a francia biztonság alapja felmorzsolódott. Ezt az apparátust azóta sem sikerült reaktiválni. Paul Reynaud, Herriot, a baloldal tiltakozott, Laval megbukott — de már későn; Anglia mély külpolitikai depresszióba süllyedt.

A francia baloldal a regresszió új külpolitikai módszereit csak későn ismerte fel. Laval római utazása alkalmával Leon Blum állítólag a következőket mondta barátjainak: „Kétségtelenül: én nem vagyok Laval barátja, de Laval őszinte barátja a békének.“ S a következmény? Anglia nem tudta elfelejteni Genfi kudarcát. Hoare népszövetségi nagybeszéde alkalmával Politis megjegyezte: „Ha a franciáknak kényelmetlenségeik lesznek a Rajnánál, Angliának majd eszébe jut ez az élménye.“ Nem soká tartott s a kényelmetlenségek bekövetkeztek.

Szerző írja meg a Rajna megszállás első autentikus diplomáciai történetét. Németország mindenekelőtt a politikai előkészítés szakaszaiban kifürkészte London hangulatát. Az eredmény: Anglia semmiféle komoly ellenrendszabályhoz nem nyúl, 1936 február 25-én Hoesch londoni német követ a következőket mondotta egy osztrák bizalmi férfinak: „A hangulat Anglia hallgatóságos hozzájárulására utal a Rajnavidék katonai megszállását illetően. Diplomáciai pályafutásom legszebb sikerét arattam.“ A franciaországi puhatolózások hasonló eredményre vezettek: Berlinben felismerték, hogy a franciaországi jobboldal már semmiféle aktív külpolitikára nem képes. A jobboldaliak egyik képviselője egész nyíltan kijelentette egy német érdeklődő előtt: „ha a németek bevonulnak a Rajnavidékre, meg se mozdulunk, Ohahaza vannak. Egyetlen francia sem csinál ebből gondot magának.“ Hitler tanácsadói kalkuláltak: „Francia határozat, amely katonai rendszabályokhoz nyúlna, nem forog fenn, Franciaország nem vár semmit és határozatlan; azonnali ellenakcióra nincs felkészülve; a francia jobboldal belül, Anglia pedig kívül fékez; tehát merhetünk.“ S gyorsan bevonultak, a német ágyuk minden munició nélkül mentek ugyanugy, mint később Ausztriába. Minden a meglepetésre és az akció előre tudott büntetlenségére volt beállítva. S mi történt Párizsban? Két napig tartottak a kormány tanácskozásai. Először Mandel tette fel a kérdést: „Avatkozunk be?“ A közvélemény érdektelen volt, a jobboldal nem akart megbízást adni energikus cselekvésre a Sarraut-kormányának, a baloldal pedig beleesett a háborúval való fenyegetőzés mítoszába. Paul Faure, a Populaire hasábjain a következőket írja: „Visszautasítjuk annak a feltevésnek elfogadását, hogy a háború a német csíny következménye.“ Párizs Londonnal tárgyalt, a cselekvés pillanata elmúlt, a német csíny sikerült.

Mit tett ezután Németország? Itáliát Abesszinia kötötte le, az azon-

nali Anschluss tehát lehetséges. A német diplomácia azonban várt. Olaszországot nem akarta visszariasztani; másrészt helyesnek látszott az antant megoszlását maradéktalanul kihasználni s a Rajnát megerősíteni. A szervezett regresszió nagy blokkjának szervezésébe fogtak tehát, hogy ennek expanziós politikája keretében Itália önként feladja Ausztriát. Megkezdődött a spanyol polgárháború és tüstént intervenciós háborúvá alakult át. Olaszország előtt csak most merült fel igazán a Földközi-tenger értelme. 1936 októberében a Berlin-Róma tengely tényvé vált, november 6.-án pedig aláírták a német-japán szerződést.

Egyidejűleg Délkelet-Európa felbomlasztásán dolgoztak. A román külügyminiszter tervezete, hogy Délkelet-Európát egy nagy biztonsági rendszerbe zárja, meghiúsult. A spanyol háború megpecsélte a német-olasz szövetséget és 1937 szeptember 27.-én Mussolini a tengely szilárd-ságát ünnepli Berlinben. Az Anschluss megtörténhetett.

A tengely állandóan támad s a demokráciák háborús fenyegetéssel hagyják zsarolni magukat és kitérnek. Szerző megmagyarázza, miért. Franciaország képes a háborút hallatlan elhatározottsággal keresztül vinni, a közvélemény azonban visszariad a háború kockázatától. Az olyan kormányt, amely határozottan szembeszállna a német-olasz középeurópai és Földközi-tengeri expanziós törekvésekkel, azzal gyanúsítanak, hogy blokk-politikát és ideológiát űz. Anglia a tengely agresszív politikáját addig tűrte a vélt fölény mosolygó szkepticizmusával, amíg a nemzetközi szervezett regresszió erői túlnőttek rajta. A Chamberlain-Halifax kurzus irreális; fokozza a háborús veszedelmet s a nyugati hatalmak közös akcióját, amely 1938 februárjában már elő volt készítve, ismét kitolta. Bizonyos csalódások után azonban Anglia külpolitikája vissza fog térni Eden politikájához. A nagy ellenállási akció irányvonalait már most le kell fektetni. Új, merész módszerek szükségesek. A nagy béke-blokk, amely Londontól Moszkváig terjed, nem maradhat passzivitásban, ellentámadásra kell indulnia. Kettőre van szükség: az ellenfél háborúval való fenyegetőzésének a kivédésére s a saját erők hatékonyvá tételére. Az ellenfél győnge pontjait szisztematikusan kell leleplezni és visszavonulásra kényszeríteni. A regresszió fegyverkezési páncélja mögött kimerült gazdaság, félelemmel és elégedetlenséggel teli Hinterland húzódik meg. Lehetséges szintetikus kaucsukot előállítani, de nem lehet a megrendült népek „szintetikus“ harci morálját. Az ellentámadás minden előfeltétele adott. A nyugati hatalmak nagy döntés előtt állnak...

A könyv többet jelent külpolitikai elemzésnél. A könyv egyszersmind a kikerülhetetlen ellentámadás módszerét is megadja. (V.)

ZEVEDEIU BARBU: MINCIUNA IN LUMEA COPILULUI

(Ed. Cartea Românească, 1938.)

A lélektan hatalmas, különösképpen a gyakorlati irányban való fejlődése, igen nagy teret nyújtott a gyermeklélek sajátos megnyilvánulásaival való foglalkozás számára. A gyermek, mint kísérleti alany, az új behaviorista lélektanban is nagyszerűen bevált. Különösképpen a gyermeki intelligencia mérésével Binnét klasszikussá vált kísérletei óta, foglalkoztak sokan és foglalkoznak ma is. A maga nemében ezért hat bizonyos újdonság izzel a cluji *Stefănescu-Goangă* rektor szakszerű vezetése alatt álló Psychotechnikai és Psychológiai Intézetek fiatal asszisztensének, *Zevedeni Barbunak* ez a most megjelent munkája, amelynek tárgya egy nehezebben lemérhető lelki jelenség: a gyermeki hazugság.

Uexküll elnevezése óta (Umvelt) a modern lélektan az *egyén világának* nevezi azt a különleges szemszöveget, amelyen keresztül az